

ר' עובדיה מברטנורא

החומש, ושמעין מהכא שהם פדיון והחומש היו מלוה גבי בעלים: אבל לא את הטבל. ואפילו טבל דרבנן, כגון הורוע בעציץ שאינו נקוב: ולא את מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו. אם הקדים בן לוי ולקה המעשר אחר שנתמרה התבואה בכרי קודם שהפרישו ממנו תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה זהו, מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו האמור כאן שכיון שנתמרה בכרי ונתחייבה בתרומה, כשלוקח המעשר ראשון אע"פ שמפריש ממנו תרומת מעשר כל זמן שלא הפריש ממנו תרומה גדולה טבל הוא ואסור לטלטלו בשבת: ולא מעשר שני והקדש שלא נפדו. כגון שנפדו אבל לא נפדו כהלכה, כגון שפדה המע"ש על גרוטאות של כסף, ואין מעשר

שעדיין לא נתן חומש על פדייתם, והתורמוס היבש - מין קטנית, אף על פי שהוא מר וקשה, מותר לפנותו מפני שהוא מאכל לעניים ואינו מוקצה¹⁷⁷.

אבל לא יפנה בשבת את הדברים שאינם ראויים לאכילה, לא את הטבל¹⁷⁸, ולא את מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו בין תרומת מעשר בין תרומה גדולה¹⁷⁹, ולא את מעשר שני והקדש שלא נפדו שכן אסורים באכילה ומוקצה הם¹⁸⁰, ולא את הלוף - מין בצל, ולא את החרדל שאינם ראוי לאכילה.

רפן שמעון בן גמליאל מתיר בלוף, מפני שהוא מאכל עורבין והעשירים מגדלים עורבים, וסובר שכל ישראל בני מלכים הם:

משנה ב

חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדים - ענפי אילן רכים, אם התקינן מערב שבת למאכל בהמה - מטלטלין אותן בשבת, שאינם מוקצה,

שני נפדה אלא במעות שיש עליהם צורה דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך. והקדש אינו נפדה בקרקע דכתיב (ויקרא כ"ג) ונתן את הערכך ביום ההוא דבר הניתן מיד ליד: לוף. מין קטנית שאינו ראוי חי אפילו לבהמה. ורמב"ם פירש מין ממיני הבעלים: לעורבין. כגון עשירים שמגדלים עורבים לגדולה. ואין הלכה כרשב"ג: ב חבילי. אגודות: זרדים. ענפי האילן לחים שמורדין אותם למאכל

ביאורים והרחבות

- מעשר לכהן, במקרה זה פטורה התבואה מתרומה גדולה, ולכן ראוייה למאכל הלוי.
 177. בגמרא (קכז, ב) למדין, שהתורמוס שהוא מאכל בהמה - דוקא יבש, אבל לח - לא, כיון שהוא מר ואינו נאכל אפילו ע"י בהמה.
 178. בגמרא (קכח, א) למדין, שאף בטבל דרבנן, כגון שזרעו בעציץ שאינו נקוב ואין דין הצמח כמי שגדל בקרקע שחייב מדאורייתא במעשרות, אלא רק מדרבנן, אפילו הכי אסור לטלטלו בשבת.
 179. בגמרא (קכח, א) למדין, כגון שלאחר המירוה, כשכבר נתחייבה התבואה בתרומה, בא הלוי ונטל את מעשרו, קודם שהופרשה ממנה תרומה גדולה, בכגון זה חייב הלוי להפריש גם תרומת המעשר וגם תרומה גדולה, וכל זמן שלא הופרשו ממנה תרומה גדולה ותרומת מעשר, הרי תבואה זו טבל ואסורה בטלטול בשבת.
 180. בגמרא (קכח, א) למדין, שנפדו ולא נפדו כהלכתן, כגון מעשר שפדאו על גבי אסימון,

ר' עובדיה מברטנורא בהמות: כופין את הסל לפני האפרוחים. ומבטל כלי מהיכנו לא הוי, שאין האפרוחים עומדים עליו. והאומר אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, מוקי למתניתין בצריך למקומו של כלי: שברחה. מן הבית: דוחין אותה. בידיים: עד שתכנס. ודוקא דוחין אבל לא מדדיו, לפי שהתרנגולת מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא שהוא מטלטלה. אבל אוזין ושאר עופות מדדיו: מדדיו עגלים. אחוז בצוארו ובצדדיו וגוררו ומסיעו ומנענע לו רגליו: והאשה מדדה את בנה. אוחתו בזרועיו מאחוריו והוא מניע רגליו והולך: שנוטל אחת ומניח אחת. כשהתינוק מניע את רגליו מניח אחת ומגביה אחת: אבל גורר אסור. שנושאתו. וכל מקום שאמר ר"י אימתי במשנה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים, הילכך הלכתא כותיה: ג אין מילדין. אין מושכין הולד מן הרחם ביו"ט, דאיכא טרחא יתירא: אבל מסעדין. אחוז את הולד שלא יפול לארץ:

ואם לאו - אין מטלטלין אותן כי סתמם להסקה עומדים.

כופין - הופכים את הסל לפני האפרוחים בשבת, כדי שיעלו ויירדו דרכו מקינם, אף על פי שהאפרוחים עצמם מוקצים הם, ואין בכך מבטל כלי מהיכנו, כיוון שאין האפרוחים נשאים עליו. וכן תרנגולת שברחה מהבית ורוצה להחזירה, והרי אסור לטלטלה בשבת - דוחין - דוחפים אותה בידיים עד שתפנס ללול¹⁸¹. מדדיו - אוחים בעגליו וסחינו באזניהם או בצוואריהם ומסייעים להם ללכת ברשות הרבים ואין חשש שמא יגביהו עצמם ונמצא מטלטלם.

האשה מדדה את בנה הקטן, אפילו ברשות הרבים. אמר רבי יהודה: אימתי אשה מדדה את בנה? בזמן שהוא נוטל רגל אחת ומניח רגל אחת, אבל אם היה גורר את רגליו ואינו מגביהם אסור לדדותו, שנמצאת נושאת את בנה, ובתינוק שאינו יכול ללכת ברגליו, אין אומרים "חיי נושא את עצמו":

משנה ג

אין מילדין את הבהמה - מושכים את הוולד מרחמה ביום טוב וכל שכן בשבת, מפני שיש בזה טירחה יתרה, אבל מסעדין - מסייעים אותה בלידתה, כגון שאחוז הוולד שלא יפול לארץ¹⁸².

ביאורים והרחבות

השתורה אמרה: "וצרת הכסף בידך", דבר שיש בו צורה. וכגון הקדש - שחיללו על גבי קרקע, השתורה אמרה: "ונתן הכסף וקם לו".

181. בגמרא (קכח, ב) למדיו, שתרנגולת שברחה - דוחין אותה, אבל לא מדדיו (כלומר אין אוחים בגפיה כדי להכניסה למקומה), מפני שהתרנגולת מגביהה את עצמה ונמצא שהוא נושא אותה.

182. גרסינן בגמרא (קכח, ב): כיצד מסעדין? רב יהודה אמר: אחוז את הולד שלא יפול לארץ. רב נחמן אמר: דוחק בבשר כדי שיצא הולד. תניא כוותיה דרב יהודה: כיצד מסעדין? אחוזין את הולד שלא יפול לארץ, ונופח לו בחוטמו, ונותן לו דד לתוך פיו כדי שיינק. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מרחמין היינו על בהמה טהורה ביום טוב. היכי עביד? אמר אביי: מביא

וּמִיִּלְדִין אֶת הָאִשָּׁה בְּשֶׁבֶת ואין צורך לומר ביום טוב, וְקוֹרִין לָהּ - מזמינים בשבילה הַכְּמָה - מיילדת מִמְּקוֹם לְמָקוֹם אפילו כשיש בכך חילול שבת, וּמַחֲלִין עָלֶיהָ - על היולדת אֶת הַשֶּׁבֶת כדין חולה שיש בו סכנה¹⁸³, וְקוֹשְׁרִין אֶת הַטְּבוֹר של הוולד הנולד בשבת, שאם לא יקשרוהו יצאו בני מעיו, אבל אין חותכים אותו בשבת. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: אֵף חוֹתְכִין את הַטְּבוֹר¹⁸⁴.
וְכָל צְרִיכֵי מִילָה עוֹשִׂין בְּשֶׁבֶת:

ר' עובדיה מברטנורא חכמה. מילדת בקיאה: מוקום למקום. ואין חוששין לאיסור תחומים: ומחללין עליה את השבת. משעה שהיא יושבת על המשבר ומתחיל הדם להיות שותת עד כל ג' ימים אחר שילדה, בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני מחללין. מג' ועד ז', אמרה צריכה אני מחללין, לא אמרה צריכה אני אין מחללין. מז' ועד ל' אפילו אמרה צריכה אני אין

מחללין, אבל עושים צריכה על ידי נכרי מפני שהיא כחולה שאין בו סכנה עושין צרכיו על ידי נכרי: וקושרים הטבור. של וולד שהוא ארוך, ואם לא יקשרוהו ויכרכוהו יצאו מעיו. אבל אין כורתין אותו בשבת לדברי ת"ק: ר' יוסי אומר אף חותכין. והלכה כרבי יוסי שחותכין אותו ומנקים אותו ונותנין עליו אבק הדס וכיוצא בו: וכל צרכי מילה עושין בשבת. ולקמן באידך פירקא מפרש לצרכי מילה מאי ניהו:

ביאורים והרחבות

בול של מלח ומניח לה בתוך הרחם, כדי שתזכור צערה ותרחם עליו. ומזלפין מי שליא על גבי וולד, כדי שתריח ריחו ותרחם עליו. ודוקא טהורה, אבל טמאה לא, מאי טעמא? טמאה לא מרחקא ולדא (אין דרכה להרחיק את הוולד) ואי מרחקא ולדא לא חוזרת ומתקרבת. 183. בגמרא (קכת, ב) שואלין, מה בא לרבות "מחללין עליה את השבת" (לאחר שכבר אמר שמילדין אותה וקוראין לה חכמה וכו')? והשיבו שבא לרבות, שאם היתה צריכה לנר, חברתה מדלקת לה את הנר, ואם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד, ואם אינו ספק (מספיק) ביד, מביאה בשערה (אין סחיטה בשיער, או מביאה בכלי דרך שערה, דכמה דאפשר לשנויי - משנינין). ואם אינו ספק בשערה, מביאה לה בכלי. אמר מר: אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר, פשיטא! לא צריכא בסומא (יולדת סומא), מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור, קא משמע לן איתובי מיתבא דעתה, סברא אי איכא מידי, חזיא חברתא ועבדה לי (מתיישבת דעתה מפני שיש מי שתראה ותדאג לה).

184. גרסינן בגמרא (קכט, ב) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: הלכה כרבי יוסי. ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: מודים חכמים לרבי יוסי, בטבור של שני תינוקות שחותכין, מאי טעמא? דמנתחי אהדי (אם לא יחתכו את הטבור הם מנתקים זה מזה ויבואו לידי סכנה). ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב: כל האמור בפרשת תוכחה (יחזקאל פרק טז) עושין לחיה בשבת, שנאמר: "ומולדותיך ביום הולדת אותך, לא כרת שרך ובמים לא רחצת למשעי והמלח לא המלחת והחתל לא החתלת", "ומולדותיך ביום הולדת" - מכאן שמילדים את הולד בשבת. "לא כרת שרך" - מכאן שחותכין הטבור בשבת. "ובמים לא רחצת למשעי" - מכאן שרוחצין את הולד בשבת. "והמלח לא המלחת" - מכאן שמולחין הולד בשבת. "והחתל לא חתלת" - מכאן שמלפפין הולד בשבת.